



**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

II. Aenmerckinge Op de derde vraeghe. Of Augustinus verworpen heest
het devotelijck eeren der Reliquien.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

II. AENMERCKINGHE

Op de derde vraeghe.

Of Augustinus verworpen heeft het devotelijck eeren der Reliquien.

Dat Augustinus het enkel eeren der Reliquien niet en verwerpt / en kan D. Cabeljau niet loochenen : Want de woorden van desen outvader / sijn dies-aengaende te klaer:

Ten eersten *Epist. 103. ad Quintian* : daer hy seyt: De weduwe *Galla*, ende hare dochter de Maeght *Simpliciola*, brenghē u mede, *Quintiane*, de Reliquien vandē aldersalichsten, en alderheerlijcksten Martelaer *Stephanus*, Vwe Heylicheyt weet wel, hoe ghy de selve moet **BEHOORLYCK EEREN** ghelijck als wy oock ghedaen hebben.

Ten tweeden *Lib. 9. Confess. Cap. 7*. De lichaemen van de *H. H. Gervasius*, ende *Provasius* sijn met **BEHOORLYCKE EERE** overghedraghen tot de Kercke van *Ambrosius*.

Ten derden, ick soude hier konnen by boegen de plaetse vā August. die ick mede hebbe gheset in mijn Staeltje pag 64. ghetrocken upt het boeck *de Eccles. Dogmatib. Cap. 73*. daer klaer gheseyt wert / dat men de Reliquien der Heylighen mach eeren / en dat hy een ketter is / die contrarie leert. Maer D. Cabeljau, maect hier ober soo veel woorden / om te thoonen dat dit boeck van Augustino niet gheschreven en is / dat ick het selve liever hebbe te laten varen / als niet soodanige disputen / den tijt te verliesen : Want ghenomen dit boeck van Augustino niet ghemaect ware : siet D. Cabeljau niet / dat ick met soo groot recht hier van sou konnen segghen / als hy selve doet van
een

een ander twijffelachtich boeck/ in sijn Catholijcke Waerheyt pag. 540. Ons is niet met allen daer aen ghelegghen, of *Augustinus* autheur is van dat boeck, of een ander, het is ghenoech in opsichte van ons ooghemerck, dat het een autheur is van ghelijcke outheyt, ende tijt-ghenootich met *Augustinus*. Ofte met *Erasmus Roterodamus* souden wy kunnen segghen/dat het versamelt schijnt te sijn, ten deele uyt sijn wercken, ten deele uyt de besluyten der Synoden: Dit is meer als ghenoech om authoziteyt te gheben aen dit gemelde schryft.

Niet teghenstaende/dit obergheslaghen / ende ons ghehouden aen de twee eerste spreuken/ de welcke sekerlijck Augustini sijn / ende soo klaer/ dat D. Cabeljau niet en kan loochenen / dat Augustinus, de Reliquien heeft willen ghe-eert hebben/ in t'ghemeen ghesproken : soo moet het dan op aenkomen op de maniere.

D. Cabeljau, nae ghewoonte pag. 609. van sijn Memory-boeck, draeyt dit op een burgherlijcke eere/soo dat Augustinus, nae sijn segghen / wel kan lijden/dat men de Reliquien burgherlijck eere, maer niet devotelijck, ofte religieuselijck.

Ich thoone hier teghen / dat Augustinus moet spreken van een eere die meerder als burgherlijck is/want hy gaet bykans op de selve boet voort/ ghelijck Hieronymus *Boven*.

Ten eersten, ghy en kont niet loochenen dese volgende woorden Augustini, gherocken uyt het achtste boeck, het 24. Capittel hande Stadt Gods, daer hy seyt: Wy eeren de Reliquien der Martelaren, als van Heylighe mannen Gods, die tot de doot van hare lichamen, hebben voor de waerheyt ghestreden.

Ten tweeden, moet ghy my toestemmen dese woorden *Lib. 20. contra faustum Manichaeum Capit. 21.* Het Christelijck volck, viert samen de Reliquien der Martelaren met eene RELIGIEVSE solenniteyt, ende om verweckt te worden tot naevolginge, ende ommedeelachtich te worden van hare verdiensten, ende door

door hare ghebeden gheholpen te worden.

Item. Wy dienen de Martelaren met dien dienst, met den welcken, oock in dit leven ghedient werden de Heylige mannen gods, welckers herten wy ghevoelen bereyt te sijn, om soo een lyden voor de Evangelische waerheyte te onderstaen. Maer de Martelaren dienen wy soo veel te DEVOTER hoe dat wy dit gerustelijcker doen, nae dat sy de strijden overwonnen hebben, ende wy verkondighen haren lof dies met meerder betrouwen, als wesende nu in het ghelukkig leven verwinders, dan die in dit leven noch vechten.

Voort ghy hier wel / dat Augustinus niet en spreekt van een enckel / of burgherlijck eeren der Martelaren/ende hare Reliquien/maer van een RELIGIEVS eeren / ende van een DEVOTELYCK diene

Hier sal D.Cabeljau, nae ghewoonte moeten segghen / dat Augustinus, de woordkeys RELIGIEVS, ende DEVOOT in haren ruymen sin neemt / ende niet op het nauwste. En sijn beuselighen / ende niet weerdich beantwoort te worden / want alsoo sal ick alleg dzacpen naer minnen sin / ende vernuft / wat ick begeere.

Ten derden ghy en hout my niet loochenen dat Augustinus ghewach maect van Kercken / die nae de Martelaren ghenoeant werden: Want ghy beent in uwer Memory-boeck pag 607 dat hy spreekt van een Kercke van S. Gervallus, ende soo ghy schijnt te willen segghen / dat Memory by Augustinus een Kercke betreckt / soo moet ghy dan oock bekennen / dat hy spreekt van een Kerckie van H. Stephanus: Ghy moet oock desghelijck toestemmen / dat hy ghewach maect van een heylighe aerde van t'graf Christi bewaert wiert.

Ten vierden, moet ghy bekennen / dat Augustinus seyt / dat men in de selve Kercken voort / ofte by de Reliquien heeft ghebeden: want Augustinus seght opentlijck *de vni: Eccles. Cap. 16.* De menschen

schen

schen bidden by de Reliquien van onse dooden, ende sy werden verhoort. De schoon-sone van Martialis is voor sijnen sieken vader gaen bidden, in de Kercke, ofte by de Reliquien vande *H. Stephanus*. Item van een ander: Hy heeft voortgegaen in het bidden, op de plaetse daer den Martelaer begraven was, of daer hy ghedient wiert, soo als Ludovicus Vives dit ber- klaert in sijne bemerckinghen. Item. De Me-vrouwe van t'dorp is ghekomen nae de Kercke, of by de Reliquien vande *H. H. Gervasius*, ende *Protasius*, ende heeft, nae ghewoonte daer met hare maerten, ende an- dere godtvruchtighe vrouwen, ghebeden, ende lof- saken ghelovghen. Jae dat sy dit ghedaen hebben/ met gheboghen knien / want Augustinus seght wy sijn ingegaen tot het ghebedt, ende hebben ons knien gheboghen, nae gewoonte, was dit een ghe- woonte/ soo ist byten twijffel dat de voorszepde persoonen dit hebben mede ghedaen / by / ofte vooz de Reliquien. Ick stelle hier / in de Kercke, of by de Reliquien, om dat ick by Augustinus be- vnde / dat hy het woordken Memory, soo wel vooz het een gheblijcht / als vooz het ander: want hy seyt van een seker vrouwe / dat sy haer doot kindt heeft ghelept op de Memoryc des Mar- telars/ dit en kan niet verstaen werden / dat sy haer kindt soude ghelept hebbe boven op de Kercke / maer op de Reliquien. Wederom seght Augustinus, dat de Bisschop Proiectus de Memoryc voozegh vande *H. Stephanus*, dit en kan mede niet verstaen worden / dat hy de Kerckie voozegh/ maer de Reliquien.

Ten vijften en kont ghy my niet loochenen/ dat Augustinus seyt datter menige mirakelen t' sijnen tijde gheschiedden dooz het aenraken vande Re- liquien/ oft andersins / jae dooz het verkrijgen, en voorbidden der Martelaren; sijn woorden sijn we- derom al te klaer.

Dooz eerst/ seyt hy/ daer geschieden mirakelen door de ghebeden, ofte Reliquien der Martelaren.

Item: Daer is een Mirakel gheschiet / dooz het verkrijghen des Martelaers.

Item: Door den alderheerlijksten Martelaer Steph,
Ten selten: moet ghy my toestemmen dat Augustinus seyt *lib. 8. de Civit. Cap. 27.* soo als Hieronymus oock mede verhaelt / dat men, t'sijnen tijde/ autaren bouwde op de heylighe Reliquien der Martelaren, ende daer op Sacrificien dede.

Wat is hier van al dit voozgaende burgherlijck. / ofte civil? niet het stichten der Kercken naer haren naem / noch het bidden in de selve boozde Reliquien / noch de mirakelen/ noch de Autaren/ noch Sacrificien/ noch de Martelle/ om welck ooghmerck/ Augustinus, namelijk de Reliquien der Martelaren wilt ge-eert hebben/ segghende: Wy eeren de Reliquien der Martelaren, als wesende vande ghene die haer bloedt voor *Christo* hebben ghestort: Ergo in al dit / en kan Augustinus niet spreken van een enkel burgherlijcke eere/maer van eene die meerder als burgherlijck is; want soo ick *boven* in de derde aen-merckioeghe op Hieronymum, hebbe gherhoont / soodanich als t'ooghmerck is/om het welck men vernant eert/ soodanich is oock de eere: maer de ooghmercken die Augustinus stelt/om de Reliquien der Martelaren te eeren / ende de actien die hy seght ghepleeght te sijn/op/booz/of by de Reliquien / sijn niet als burgherlijck / ergo hy spreect van een eere / t'haren opsichte / die meerder is als burgherlijck.

Du / op dat ghy niet en seght (soo ghy in *uw Memory-boeck doet / parte 1. pag. 258.* van *Epiphanius*) Dat rust alleen op die dwale inbeeldinghe, dat *Augustinus* mede goede kennisse gehadt heeft aen die paepche distincie, tusschen twee, of drierley religieuze diensten, t'welck niemant oyt bewijzen sal.

Ick sal u dat bewijzen dat Augustinus hier van goede kennisse heeft ghehad.

Hiest stelt hy vast *lib. 8. de Civit. cap. 27.* ende *lib. 21. Cap. 10* ende *lib. 20. contra Faustum Cap. 21.* De eere / ende dienst / die Godt alleen toekomt / de welke hy namelijk seght te bestaen in het SACRIFICIE, niet dese woorden.

Wy

Wy leeren dat Godt alleen moet ghedient worden, ghelijck vvy hem oock dienen, met dien dienst, die in t' Griexx genoemt vvert *Latria* t'welck eenen dienst is, die vvy eyghentlijck schuldich sijn aen de Goddelijckheyt: Tot desen dienst behoort de offerhande van t' SACRIFICIE. *lib. 20. contra Faust. c. 21.*

Desen dienst / als Godt alleen toebehooren de/en wilt hy met recht aen de Heplighen / ofte hare Reliquien niet toeghezagghen hebben / t'welck hy dichtsijls door den nens wijst aende Hepdenen / de welke mejuden / dat de Christenen de Heplighen eerden als goden. **Ten is niet soo / seght Augustinus:**

Ten eersten: De Martelaren en sijn ons gheen goden. *lib. 22. Civit. cap. 10.*

Ten tweeden: Wy en dienen onse Martelaren niet met goddelijcke eere, vvy en offeren haer gheen Sacrificien. *lib. 8. de Civit. cap. 27.*

Ten derden: Wie heeft oyt ghehoort, dat de Priester staende aen den altaer, heeft gheseyt: *Petre, of Paule, of Cypriane,* ick offere u Sacrificie? *Ibidem.*

Ten vierden: Wy houden onse Martelaers voor gheen goden, noch vvy en offeren aen haer Sacrificien. *Ibidem.*

Daer hebt ghy upt Augustino de eerste soorte van dienst / namelijk *Latria*, die godt alleen toekomt / bestaende eyghentlijck in t' SACRIFICIE.

Doch de wijle het upt de hoven ghemelde spreken Augustini blyckt / dat hy de Heplighen / ende hare Reliquien wilt ghe-eert hebben / maer niet met SACRIFICIE, ofte *Latria*: Laet ons horen / hoe hy de tweede soorte van eere / die de Heplighen / ende hare Reliquien toekomt / vast stelt.

Ten eersten hy seyt / dat de Christenen, t'sijnen tijde / de Reliquien der Martelaren eerden met eene RELIGIEVSE solemniteyt. *lib. 20. contra Faust.*

Ten tweeden, hy noemt die RELIGIEVS, die diensten deden in de plaetsen der Martelaren. *lib. 8. de Civit. Cap. 21.*

Ten dertden, hy wilt se ghe-eert hebben / als die haer bloet hebben ghestort voor Christo ; lib. 8. de Ci. vit. Cap. 27. Ergo met opsicht op de hoogste liefde die men vint/dat is / op de Martelle ; tis seker dat de Martelle een RELIGIEVS werck is / 'tis oock seker dat de eere soodanich is / als het opsicht is / dat ymant heeft / om een ander te eeren / Ergo als Augustinus wil dat men sal opsicht hebben/op de Martelle / (t'welck een RELIGIEVS werck is /) Wanneer men de Martellaers eert/soo wilt hy / dat men de selve sal RELIGIEVSELYCK eeren.

Ick late nu staen / dat hy de Martelaren / DEVOTELYCK wilst ghedient hebben lib. 20. contra Faustum Cap. 21. om dat sy nu in't ander leven/alsg bertwinders/triompheeren met Christo.

Hier siet ghy nu klaer / dat hy de tweede soorte van eere vast stelt / de welke minder is / als die men godt schuldich is / meerder nochtans als burgherlycke eere/want.

Ten eersten, hy noemt se RELIGIEVSE eere/ende DEVOTEN dienst / t'welck van gheen burgherlycke eere en mach gheseyt worden.

Ten tweeden, hy maect onderschept / tusschen de eere / die men bewysen mach aen de Heylige mannen / die hier noch sijn in dit leven / en tusschen de eere / die men mach toedzaegghen aen de Martelaers / die nu als bertwinders sijn in t'eeuwich leven: want alhoewel hy eerst seyt / dat men t'sijnen tijde / de Martelaers diende met dien dienst, met den welcken oock, in dit leven, de Heylige mannen ghedient worden die nae de Martelle staen, willende dat beyde de selve devotelyck, dat is / meer als burgherlyck (ter oorsake van t'oogmerck/dat niet burgherlyck is) souden ghedient worden / soo ist nochtans / dat hy daerlyck dit verschil daer by boeght/dat de Martelaeren niet meerder DEVOTIE mogen ghedient werden/om die reden/dat sy nu als verwinders sijn in t'eeuwich leven. Hiermede stellende verscheyden trappen in de

De.

Devote eere, gghelijck oock berfcheyden trappen
zijn inde burgherlijke eere.

Dit blijkt noch claerder upt het boeck van
sijne Meditationen Cap. 24. daer hy de Heylighen des
hemels bidt / ende aentoept met dese woorzen:
Alle gheluckighe Heylighen Godts, die nu ghekomen
zijt tot de haven vande eeuwige saligheydt. Ick bidde
u l. door den ghenen, die u verkoren heeft, komt ons ter
hulpe gheeft ons de handt, ende recht ons op, op dat wy
ghenen zijnde van onse swackheydt, moghen versterckt
worden inden strijdt. Bidt, ende spreeckt voor ons arme
fondaren, op dat wy door u l. ghebeden moghen ghe-
voeght worden by uw' H. Gheselschap, en saligh worden.

Dit bidden / ende aentoept vande Heylighen /
is byten twijffel de Heylighen eeren / niet bur-
gherlijk / maer DEVOTELYCK, ende RELIGIEV-
SELYCK, soo volght het dan / dat Augustinus, niet
alleen met clare woorzen / maer oock met de daet
selbe / berhoont heeft / dat men de Heylighen des
hemels magh DEVOTELYCK, ende RELIGIEVSE-
LYCK, dienen en eeren.

Ick weet wel dat D. Cabeljau datelijck hier op
sal segghen / dat dit boornoemde schryft Augustini
niet en is: Doch ick sal my houden aen de censu-
re van Erasmus, de welcke / al hoe wel hier aen
twijffelt / seght nochtans / dat het van een Authcur
is ghemaect, die de schriften *Augustini* niet sonder neer-
stigheydt heeft ghelesen; indier voeghen dat ick dat
selbe schryft houde als van Augustino gheschreven /
naedien het upt sijne schriften ghetrocken / ende by
een vergadert is.

Daer dan / D. Cabeljau moet my noodsakelijck
toestemmen / dat Augustinus, eenen dienst heeft
ghekent / die Godt alleen toekomt / namelijk het
SACRIFICIE, den welcken hy *Latria* noemt: Dit is
de eerste / ende opperste soorte van eere.

Hy moet my bekennen daer-en-hoben / dat Au-
gustinus de Martelaren ghedient / ende hare Re-
liquien ghe-cert heeft / namelijk als van
Martelaren met Feestdaghen / niet het bouwen
van

van kercken die naer haren naem ghenoemt
wierden / ende van autaren / die op hare Reli-
quien opgherecht wierden / ende met sacrificien /
die ghedaen wierden / niet t'haerder eeren / maer
op hare beenderen / ende met daer booz te knie-
len / ende met bidden / ende aentropen / om dooz
hare ghebeden gheholpen te worden ; dit noemt
hy RELIGIEVSELYCK , ende DEVOTELYCK ceren /
ende die dese / oft soodanighe DIENSTEN deden in
de plaetsen der Martelaren , noemt hy RELIGIEVSE
persoonen : *Lib. 8. de Civ. cap. 21.* Dit is de tweede
soozte van eere.

Daer upt blijkt dat Augustinus gheweten heeft
van eene middelmatighe eere / die hy RELIGIEVS,
ende DEVOOT noemt / minder als de goddelijcke /
maer meerder als de burgherlijcke / ende dat hy
sepdt / dat men t'sijnen tijde / ende de Martela-
ren / ende hare Reliquien / met soodanighe mid-
delmatighe eere heeft achtervolght / oversulckst
dat hy niet verworpen heeft het DEVOTELYCK
eeren vande Reliquien. Doozders / Dat D. Cabeljau
onghelijck heeft / als hy sepdt / dat niemandt in
de tijden *Augustini* voor een Martelaers been sich soude
hebben willen buyghen , ende dat devotelijck cussen.

A E N H A N G H S E L.

Over-een komste vanden *H. Hieronymus*,
met *Augustino*, rakende het eeren der
Martelaren, ende hare Reliquien.

Hieronymus sepdt / dat men t'sijnen tijde de
Reliquien vande *H. Lucas*, *Timotheus*, *An-*
dreas, ende *Samuel* met groote menschte
van menschen heeft verboert ende omghedra-
ghen.

Augustinus seght het selve vande Reliquien des
H. Ste-